

statsteoretiske tenkning. Som dommer slår Hommerstad kort fast at han benyttet en mer moderne rettsforståelse gjennom større bruk av tolkning og argumentasjon enn tradisjonell bokstavtro lovtolkning, og hun poengterer også hans engasjement for borgernes rettssikkerhet. En nærmere analyse av Falsen betydning som jurist hadde derfor også vært interessant.

Hvorfor hun har valgt vekk en analyse av Falsens intellektuelle røtter, blir ikke forklart. Men det er forståelig. Det ville vært svært omfattende og tidkrevende. Det ville også vært svært plasskrevende, og muligens også gitt en framstillingsform som ville utfordret leserne i langt større grad enn hva forlaget ville ha satt pris på.

Bokens vaskeseddel forklarer at nye perspektiver på en statsmann i strid blir formidlet. Hva disse nye perspektivene er, blir ikke eksplisitt uttalt i boken, heller ikke i bokens historiografisk anlagte epilog. Innledningsvis forklarer Hommerstad at Falsens arbeid som stortingsrepresentant peker framover i langt større grad enn hva både samtid og ettertid har sett. Her kunne Hommerstad vært tydeligere i hva som skiller hennes perspektiver fra dem Østvedt framhevet i 1945.

Begge viser til at grunnlovsforslagene på 1820-tallet både pekte tilbake på grunnlovsutkastet Falsen hadde med til Eidsvoll, og framover til innføringen av parlamentarismen på 1880-tallet. Begge argumenterer for at skuffelse over politiske realiteter etter 1814, først og fremst bøndernes "vrangte klassepolitikk" (Østvedt) og "bøndernes politiske evner" (Hommerstad), og "opposisjonens evige partikjekl" (Østvedt) og "en 'uansvarlig' opposisjon" (Hommerstad), var viktige årsaker til Falsens senere grunnlovsutkast. Begge viser også til Karl Johans trusler om å forkaste den norske grunnloven, og tolker hans konservative "nyorientering" som bidrag til å redde Grunnloven.

Det var for Grunnloven Falsen var i strid, og det siste delkapitlet har også som overskrift

"Grunnlovens forsvarer", og fungerer som en konklusjon. Biografien synliggjør Falsens rolle som Grunnlovens kompromissløse stridsmann på en god og velskrevet måte.

Frode Ulvund

Rolv Nøtvik Jakobsen, *Gunnerus og nordisk vitenskaps historie* (Oslo: Scandinavian Academic Press 2015). 339 pp.

Mens man studerer det flotte omslaget rundt Rolf Nøtvik Jakobsens bok, undrer man seg over hva den egentlig handler om. Er det først og fremst om personen Johann Ernst Gunnerus, eller er det først og fremst om vitenskap på 1700-tallet? Gjennom boka trer ambisjonen tydelig fram: dette handler om Johann Ernst Gunnerus sitt vitenskapelige virke, ikke om hans person.

Å skrive vitenskapshistorie er dermed en sentral del av ambisjonen i boka. Med utgangspunkt i et imponerende grundig og detaljert kjennskap til Gunnerus' omfangsrike forfatterskap, inkludert tusenvis av sider på latin, stiller forfatteren viktige og interessante spørsmål om hvorfor og hvordan Gunnerus drev vitenskap. Hva var det viktig å forske på? Hvem var forskningsresultatene ment for? Hvilke metodiske prinsipper var det riktigst å bruke, og hvordan ble disse knyttet opp til forestillingen om sannhet? I bunnen ligger Nøtvik Jakobsens nysgjerrighet på forholdet mellom tro og vitenskap hos Gunnerus: Hvordan balanserte Gunnerus mellom sin religiøse overbevisning og pliktene forbundet med rollen som biskop på den ene siden, og sin vitenskapelige nysgjerrighet og forskertrang og rollen som stifter og leder av Vitenskapsselskapet på den andre?

Gjennom et like imponerende kjennskap til 1700-tallets lærde litteratur klarer forfatteren å sette Gunnerus og hans vitenskap i en interessant historisk kontekst som gir svar til

spørsmålene. Boka byr på en rekke vandringer i ulike deler av Gunnerus' fotspor fra Christiania til København, Halle, Jena, København og til slutt Trondhjem, og derfra på fire visitasreiser til Nord-Norge. Forfatteren har valgt en spesi- fikk kilde som inngang til alle de ti kapitlene i boka, den såkalte programtalen som Gunnerus holdt ved markeringen av at Det Trondhjemske Selskab hadde fått kongelig løyve til å bære navnet "Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab" i 1768. Med denne talen som inngang går forfatteren i de ti kapitlene inn i ulike sider av Gunnerus' livsverk: hans forhold til kongen, programtalen i seg selv, vitenskapsselskapet, språk, vitenskap, natur i teorien, natur i praksis, historie, rett og Gud.

Bruken av programtalen som "inventar- liste" for Gunnerus' vitenskapsbegrep fungerer godt. I talen legger Gunnerus ut om hvordan vitenskap bør drives, hvordan den kan deles inn i «grener», og ikke minst hvem som trenger kunnskapen. Både kongen og «almuen» er i målgruppen. Vandringene i de ti kapitlene fører til ulike diskusjoner og ulike baktepper fortellinger om Gunnerus og ulike baktepper av 1700-talls litteratur. Men i bunnen ligger de samme grunnleggende spørsmålene om forholdet mellom religion og vitenskap. Leseren får innblikk i hvordan vitenskap var en del av Gunnerus' teologi og hvordan Guds natur var det viktigste studieobjektet i hans vitenskap. Nøtvik Jakobsen er åpenbart en spesielt kompetent leser og en god og reflektert formidler av stoffet som finnes i Gunnerus' og hans samtidiges tekster.

Når den leses som en vitenskapshistorie har boka likevel en vesentlig svakhet, nemlig et litt hemmende nåtidsperspektiv i historiefremstillingen. Forfatterens søk i fortiden framstår noen steder som en jakt på opprinnelsen til det som fremdeles består i dag, eller som noen i nåtiden betrakter som verdt å ta vare på. Å betrakte Gunnerus' og Linnés klas- siske naturhistorie som en «parentes i viten- skapshistoria» (s. 226) fordi den innebar et

statisk og ikke dynamisk syn på naturen, eller Peter Suhms manglende sjangerbevissthet som et "problem" (s. 248), er å forstå fortiden på nåtidens premisser. I et selvreflekterende etterord problematiserer forfatteren selve det å historisere, og spør om det ikke er "en fare for ei slik historisering at det som blir datert, fort kan framstå som utdatert" (s. 314). Hvorfor skulle det være en fare at fortida blir utdatert? Blir den mindre interessant da? Forfatteren viser godt hvordan Gunnerus som historiker var blant de første i sin krets som så på fortiden som noe fremmed. For ham selv ser fortiden ut til å stå i et avhengighetsforhold til nåtiden som setter unødvendige grenser for hvordan han forstår den.

Nåtidsperspektivet begrenser også under- søkelsen av selve vitenskapsbegrepet, fordi det er visse essensielle deler av det som forfatteren ikke er villig til å historisere. Spørsmålene han stiller om vitenskap og religion ville fått andre og fyldigere svar om de hadde vært reflektert i senere historielitteratur og objektivitet og vitenskapelig observasjon. Kanskje ville denne litteraturen fått ham til også å stille andre spørsmål. Flere har skrevet om vitenskapsidea- ler og måter å studere naturen på som tilbyr forklaringer på det som vi i dag ser på som en litt underlig dobbelthet: det at naturstu- dier for 1700-tallsforskeren også kunne være studier av Gud. Mest relevant er kanskje Lor- raine Dastons og Peter Galisons bok *Objectivity* (2007) om objektivitetens historie. Selv om Gunnerus med store anstrengelser fikk brakt en flere meter lang håkjerring opp til bispegården på Lade, var det ikke nødvendigvis selve håk- jerringen som var studieobjektet. Etter Daston og Galisons mening kan det ha vært den gud- dommelige skapers plan bak den som var det interessante. Dette abstrakte idealet var selve studieobjektet, og den konkrete gjenstanden, håkjerringen, var bare en kilde til dette abstrak- te. Hvis håkjerringen hadde en imperfekt detalj som ikke harmonerte med Gunnerus' forvent- ning om dette perfekte guddommelige, var

det da likevel den faktiske observasjonen som havnet på tegnepapiret? Kanskje. Men Nøtvik Jakobsen stiller ikke dette spørsmålet. Når han skriver at Gunnerus mente naturen måtte framstilles "nøyaktig slik den er ved empirisk observasjon" (s. 196), ser det mer ut som om han projiserer et senere objektivitetsideal tilbake til 1700-tallet. Jeg skulle gjerne sett Nøtvik Jakobsen reflektere over objektivitet på 1700-tallet slik han for eksempel reflekterer over språkets rolle i 1700-tallsvitenskap. I boka framstår objektivitet og vitenskapelig observasjon som noe som er hevet over tid og rom.

Som vitenskapshistorisk analyse bringer boka altså ikke inn vesentlige nye perspektiver eller momenter til eksisterende diskusjoner om 1700-tallsvitenskap, og «korrektivet» av rådende oppfatninger av 1700-talls vitenskapshistorie som baksideteksten lover er vanskelig å få øye på. Den store verdien ved boka er det generøse, interessante og velstrukturerte innblikket den likevel klarer å gi i valgene og handlingsrommet til en sentral norsk vitenskapsmann på 1700-tallet, belyst av et stort korpus av samtidige kilder og litteratur. Jeg ville ikke vært denne boka foruten.

Gunnar Ellingsen

Kristina Lilja, Sofia Murhem & Göran Ulväng (eds.), *Den glömda konsumtionen: Auktionshandel i Sverige under 1700- och 1800-talen*. (Möklinta: Gidlunds förlag, 2013). 201 pp.

This book is based on the project 'Den glömda konsumtionen. Auktionens roll i 1700- och 1800-talens samhällsombildning' at the Department of Economic History at the University of Uppsala. In the eighteenth and nineteenth centuries, auctions were an important way to buy and sell all kind of goods and even immaterial assets such as stocks, bonds, or

bills of exchange. Men and women from all social classes attended auctions. In short, auctions were important financial instruments and a way to purchase goods for consumption.

The research project and book are based on several studies. The researchers have used auction archives, and more specifically the detailed auction sale records which include information about the seller, the goods which were sold including prices, and the buyers' name, title, and address. Such auction records survive for Sweden, Norway and Finland in substantial numbers, and therefore give us a unique opportunity to analyse everyday consumption.

The book is divided into five sections with an introduction and conclusion. In the introduction, Sofia Murhem gives an extensive review of eighteenth- and nineteenth-century economics, consumption, and auctions. She discusses auctions as a social phenomenon and illustrates the gendered nature of consumption and auctions. These themes are discussed in the light of European studies on the subject. Thus Murhem starts her survey of the field with a brief summary of the consumption history, beginning with Adam Smith and Norbert Elias and moving on to Pierre Bourdieu and Jan de Vries. The reader will note, however, that most these secondary sources have used other types of documents than auction minutes. Murhem would have been wise to highlight the unique nature of the auction material used in this book, compared with the more widely used inventories. Murhem goes on to illustrate the monetary economy of the period, introducing the theme of second-hand consumption and comparing Sweden with England. Murhem demonstrates that such sales were a place to realise cash from bonds or goods, making auctions a border zone where consumption markets and credit markets met. Murhem also discusses about the different values ascribed to different goods. The part in which Murhem discusses auctions as a social phenomenon highlights the core of this